

Araştırma Makalesi

Boş Zaman Çalışmaları: Kesişimsel Feminist Bakış Açısından Keşifsel Bir Araştırma

Leisure Studies: An Exploratory Research from an Intersectional Feminist Perspective

Ahmet ELNUR

Süleyman Demrel Üniversitesi

Rektörlük

ahmetelnur@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3287-535X>

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
19.09.2023	09.06.2024

Öz

Cinsiyetlendirilmiş dinamiklerin boş zaman etkinliklerinin yapısını şekillendirmesi, boş zaman çalışmaları ve feminist kuramların kesişimsel bir şekilde ele alınmasını elzem hale getirmektedir. Feminist perspektiflerin boş zaman çalışmalarına entegre edilmesi, boş zaman deneyimlerinin toplumsal cinsiyetin diğer toplumsal kimliklerle kesişimi sonucunda nasıl şekillendiğinin derinlemesine bir şekilde anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Kesişimsel feminist bakış açısının boş zaman çalışmaları alanındaki uygulama olanaklarının keşfedilmesinin amaçlandığı bu çalışma kapsamında daha önce yapılmış çalışmaların keşifsel alanyazın taraması üzerinden eleştirel bir bakış açısıyla kapsamlı şekilde incelenmesi sonucunda üç bölümden oluşan bir kavramsal çerçeve geliştirilmiştir. İlk bölümde geleneksel boş zaman çalışmaları, kesişimsel bağlamda gözden geçirilmekte ve geleneksel araştırmaların boş zaman deneyimlerinin heterojen doğasıyla başa çıkma noktasında karşılaştığı sınırlılıklar üzerinde durulmaktadır. İkinci bölümde boş zamanın toplumsal cinsiyete dayalı yapısı ele alınmakta, toplumsal cinsiyet norm ve beklentilerinin bireylerin boş zaman deneyimlerinin şekillendirmesi açısından etkileri ortaya konulmaktadır. Üçüncü bölümde ise boş zaman erişimindeki eşitsizliklere neden olan ve birbirleriyle etkileşime giren faktörler kesişimsel feminist bir bakış açısıyla mercek altına alınmaktadır. Özetle bu keşifsel araştırmada kesişimsel feminist bakış açısının bireylerin boş zaman deneyimlerini etkileyen, birbirine bağlı toplumsal kimliklerin anlaşılmasında önemli olduğu gözler önüne serilmekte, aynı zamanda boş zaman alanında toplumsal adalet ve eşitliğin teşvik edilmesine yönelik ileride yapılacak araştırmalar için yol gösterici bir kavramsal çerçeve sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Boş Zaman Sosyolojisi, Kesişimsel Feminizm, Toplumsal Cinsiyet, Boş Zaman Eşitliği, Cinsiyetlendirilmiş Boş Zaman

Abstract

Since gendered dynamics shape the structure of leisure activities, an intersectional approach between leisure studies and feminist theories becomes essential. Integrating feminist perspectives into leisure studies enables an in-depth understanding of how leisure experiences are shaped by the intersection of gender with other social identities. Within the scope of this study, which aims to explore the application possibilities of the intersectional feminist perspective in the field of leisure studies, previous studies were examined comprehensively from a critical perspective through an exploratory literature review and a conceptual framework was developed in three parts. In the first part, traditional leisure studies are reviewed in an intersectional context and the limitations of traditional research in dealing with the heterogeneous nature of leisure experiences are emphasised. In the second

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Elnur, A., 2024, Boş Zaman Çalışmaları: Kesişimsel Feminist Bakış Açısından Keşifsel Bir Araştırma, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 59(2), 1069-1087.

part, the gendered nature of leisure is discussed and the effects of gender norms and expectations on the shaping of individuals' leisure experiences are revealed. In the third part, the factors that cause inequalities in access to leisure and intersect with each other are analysed from an intersectional feminist perspective. To summarise, this exploratory study demonstrates the importance of an intersectional feminist perspective in understanding the interconnected social identities that affect individuals' leisure experiences, as well as providing a guiding conceptual framework for future research on promoting social justice and equality in the field of leisure.

Keywords: *Sociology of Leisure, Intersectional Feminism, Gender, Leisure Equality, Gendered Leisure*

1. Giriş

Tarihsel süreç içinde sürekli köklü dönüşümlerle karşı karşıya kalan boş zaman alanı, bireylerin gündelik hayat rutinlerinden uzaklaşarak yenilenme amacı çerçevesinde bir “kaçış mekânı” olarak öne çıkmaktadır. Boş zaman çalışmaları hem bireysel hem de toplumsal refah ve yaşam kalitesi üzerinde önemli etkilere sahip olan boş zaman etkinliklerini sosyal, kültürel ve ekonomik açılardan araştıran disiplinler arası bir alan olma niteliği taşımaktadır. Ataerkil ideoloji doğrultusunda, basmakalıpsal bir biçimde şekillenen geleneksel toplumsal düzenin eleştirisine odaklanan feminist kuram ve yöntem bilim, toplumsal cinsiyetin sosyal yaşamın boş zaman da dâhil olmak üzere çeşitli alanlarını nasıl etkilediğine ilişkin içgörüler sunmaktadır. Başka bir deyişle feminist bakış açılarının boş zaman üzerine gerçekleştirilen araştırmalara eklenmesi, toplumsal cinsiyetin ırk, sınıf, etnik köken, cinsiyet kimliği gibi diğer toplumsal kimlik temelli olgularla kesişerek, boş zaman deneyimlerini nasıl şekillendirdiğinin daha detaylı bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır.

Boş zaman etkinliklerinin temelinde yatan cinsiyetlendirilmiş dinamikler nedeniyle boş zaman alanının genel olarak toplumsal cinsiyetten bağımsız olarak düşünülememesi durumu, boş zaman çalışmaları ve feminist kuramın kesişimsel bir biçimde ele alınmasını önemli kılmaktadır. Kadınlar ve erkeklerin boş zaman etkinliklerine katılımı, toplumsal cinsiyet normları ve beklentileri doğrultusunda şekillenmekte, böylece cinsiyetlendirilmiş boş zaman deneyimleri ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda geleneksel ataerkil toplumlarda düzenli bir şekilde ücretsiz ev içi emek süreçlerinde yer almaları beklenmekte olan kadınların boş zaman etkinliklerine katılmak için zaman ve kaynaklarının kısıtlandığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyetin diğer kimliklerle kesişmesi, farklı kimliklere sahip bireylerin boş zaman deneyimleri üzerinde farklı şekillerde etki ve yansımaları sahip olmaktadır. Dolayısıyla söz konusu kesişim noktalarının ele alınması, boş zaman deneyimlerinin şekillenme biçimlerinin anlamlandırılması noktasında önem kazanmaktadır.

Boş zaman ve feminizmin kesişimselliği bağlamında gerçekleştirilen çalışmalar, boş zaman deneyimlerinin toplumsal yapılar ve güç ilişkileri tarafından şekillendirilen yönlerinin anlaşılması doğrultusunda önemli bir araştırma alanının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Feminist araştırmacılar, boş zamanın toplumsal cinsiyet bağlamında hem baskı hem de güçlenme alanı olabileceğini vurgulayarak bu konudaki egemen yaklaşımlara meydan okumuşlardır. Bu bakış açısı çerçevesinde, boş zamanın kadınlar için eşit şekilde erişilebilir olması ve güçlendirici bir alan haline getirilmesi gerekliliği gündeme gelmeye başlamıştır. Bu noktada boş zamana yönelik feminist araştırmalarda sunulan eleştirel bakış açısının kadınların ve diğer ötekileştirilmiş grupların boş zaman deneyimlerinin çok yönlü bir şekilde anlaşılması açısından son derece önemli olduğunu belirtmek mümkündür. Boş zaman ve feminizmin kesişimselliğinin toplumsal cinsiyet bağlamının keşfedilmesi doğrultusunda boş zaman çalışmalarında; feminizmin tarihsel bağlamı, sunduğu olanaklar ve örnek uygulamalar gibi konuların ele alındığı araştırmaların alanyazın taraması çerçevesinde tartışılması, bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Söz konusu amaç çerçevesinde gerçekleştirilen bu çalışmada öncelikle boş zaman çalışmaları ve feminizmin kesişimselliği üzerine genel bir çerçeve çizildikten sonra boş zaman deneyimlerinin toplumsal cinsiyet normları ve beklentileri doğrultusunda şekillenme süreçleri irdelenmektedir. Çalışmanın son bölümünde ise boş zaman olanak ve deneyimlerindeki sistematik kısıtlayıcılara odaklanılmakta, kesişimsel feminist bakış açısının boş zaman çalışmalarındaki uygulama olanakları tartışılmaktadır.

2. Amaç ve Yöntem

Alanyazın incelendiğinde boş zaman ve toplumsal cinsiyet ilişkisinin çözümlenmesi doğrultusunda gerçekleştirilmiş olan birçok çalışmanın olduğu görülmektedir. Fakat söz konusu etkileşimsel ilişkinin kesişimsel feminist bağlamda ele alındığı çalışmaların ise sınırlı sayıda olduğu, daha önce yapılmış olan araştırmaların boş zaman çalışmalarına yönelik kesişimsel bir bakış açısı geliştirilmesi noktasında kısıtlı

bir çerçeve sunduğu anlaşılmaktadır. Alanyazında görülen mevzubahis boşluğun giderilmesi gerekliliğinin odak noktasını oluşturduğu, boş zaman ve feminizmin kesişimselliğinin toplumsal cinsiyet bağlamının keşfedilmesinin amaçlandığı bu çalışma kapsamında ileride bu alanda yapılacak olan araştırmalar için kavramsal bir çerçeve geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda oluşturulan *“Kesişimsel feminist yaklaşımlar, kadınlar ve diğer ötekileştirilmiş grupların boş zaman deneyimlerinin çözümlenmesi doğrultusunda boş zaman çalışmaları alanına nasıl katkıda bulunabilir?”* araştırma sorusunun yanıtlanması doğrultusunda, özellikle sosyoloji ve boş zaman çalışmaları alanlarında daha önce yapılmış olan çalışmaları keşifsel alanyazın taraması çerçevesinde eleştirel bir şekilde incelenerek sentezlenmiştir. Keşifsel alanyazın taraması; yeni kavramların ortaya çıkarılmasını, araştırma sorularıyla ilgili mevcut kuramların değerlendirilmesini, çözümlenmesini ve yorumlanmasını kapsamaktadır (Fadhill ve O’Neil, 2020, s. 17). Buna ilaveten araştırmacılara ileride daha ayrıntılı bir şekilde uzmanlaşabilecekleri daha geniş bir alanda bilgi sağlayan keşifsel alanyazın taraması, konunun alt başlıklarını da kapsamı nedeniyle daha geniş bir çerçeve sunmaktadır (Gheondea-Eladi, 2015, s. 171-172). Dolayısıyla bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen keşifsel alanyazın taraması sonucunda boş zaman çalışmaları ve feminizmin kesişimselliği üzerine geliştirilen kavramsal çerçeve, üç bölüm şeklinde düzenlenmiştir.

3. Geleneksel Boş Zaman Çalışmalarını Kesişimsellik Bağlamında Yeniden Düşünmek

Kesişimsellik kavramı; ırk, sınıf, toplumsal cinsiyet, cinsellik, etnik köken, yaş, yapabilirlik ve milliyetin birbirinden ayrılamayacak veya bağımsız olarak incelenemeyecek karmaşık şekillerde etkileşime girdiğine dair eleştirel anlayışa dayanmaktadır (Collins, 2015, s. 2). Başka bir deyişle bu kategoriler, birbirinden bağımsız olarak var olmamakta, derinlemesine bir biçimde iç içe geçerek birbirlerini şekillendirmektedirler. ırk, sınıf ve toplumsal cinsiyet gibi çoklu sosyal kategorilerin bireysel düzeyde kesişerek bireylerin iç içe geçmiş ayrıcalık ve baskı sistemleri deneyimlerini şekillendirdiğini öne süren teorik bir çerçeve olan kesişimsellik, eleştirel ırk teorisi içinde geliştirilmiş, daha sonra ise feminist teorisyenler tarafından benimsenmiş ve diğer tabakalaşma biçimlerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Collins, 2015; Crenshaw, 1989; Crenshaw, 1991). Kesişimsellik, çeşitli toplumsal kimliklerin kesişimini ve bunların kadınların deneyimleri üzerindeki etkilerini göz önünde bulundurarak toplumsal cinsiyetin bağımsız olarak işlediği fikrine meydan okumakta, böylece feminist teorileri zenginleştiren dönüştürücü bir bakış açısı sağlamaktadır. Baskı ve ayrıcalığın çok yönlü doğasının kabul edilmesi sayesinde kesişimsellik hem toplumsal eşitsizliklerin irdelenmesi hem de birden fazla ötekileştirme biçimini deneyimleyen bireyler ve topluluklar için sosyal adaletin sağlanması açısından daha kapsamlı bir yaklaşım sunmaktadır (Ramsay, 2013, s. 453-456). Bu yaklaşım, geleneksel feminist söylem bağlamında dışlanan kesimlerin sesleri ve deneyimlerinin öne çıkarılmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda kesişimsellik, yalnızca baskı ve ayrıcalık sistemlerinin iç içe geçmiş bir şekilde kabul edildiği bir çerçeve sunmamakta, aynı zamanda beyaz, orta sınıf kadınların deneyimlerinin ve bakış açılarının hâkim olduğu anaakım feminist yaklaşımları beyaz olmayan kadınların, işçi sınıfından kadınların ve diğer grupların deneyimlerini marjinalleştirdiği için eleştirmektedir (Collins ve Bilge, 2016, s. 3; Davis, 2008, s. 70-71; Salem, 2013, s. 10). Özetle kesişimsellik, bu kesişimleri vurgulayarak, tüm kadınların çeşitli ve karmaşık deneyimlerini, mücadelelerini anlamak ve irdelemek için daha kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır.

Liberal, radikal, postmodern ve diğer feminist kuramlar, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi üzerine farklı bakış açıları ve görüşler sunmaktadır. Bireysellik, eşit haklar ve yasal düzenlemelerin kademeli olarak gerçekleştirilmesine vurgu yapan liberal feminizm, mevcut toplumsal yapılar içinde kadınlar açısından eşit fırsatlar oluşturulmasını amaçlamaktadır (Gerson, 2002, s. 794; Arat, 2015, s. 676). Geleneksel toplumsal cinsiyet normlarına meydan okuyan radikal feminizm, daha adil bir dünya için kadınların erkeklerden farklılıklarının gözetilmesi gerekliliğini öne sürmektedir (Webb, 1997, s. 159). Postmodern feminizmde ise kadınların güçlendirilmesine odaklanılmakta, postmodern bir bakış açısıyla toplumsal normların sorgulanması ön planda tutulmaktadır (Rajapandi ve ark., 2022, s. 47). Bununla birlikte feminist düşünce, zaman içinde marksist feminizm, varoluşçu feminizm, sosyalist feminizm, psikanalitik feminizm gibi çeşitli yaklaşımları kapsayacak şekilde dönüşüme uğramıştır. Özetle liberal, radikal, postmodern ve diğer feminist perspektiflerin her biri, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi konularında özgün anlayışlar ve yaklaşımlar ortaya koymaktadır. Liberal feminizm, bireysel haklar ve yasal düzenlemelere odaklanmakta iken

radikal feminizm, ataerkil toplumsal normlara meydan okumakta, postmodern feminizm ise geleneksel güç yapılarını sorgulamaktadır. Bu yaklaşımların kesişimselliği, feminist kuram ve aktivizmin geniş bir yelpazeye yayılmasına katkıda bulunmakta ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki söylemleri şekillendirmektedir.

Feminist kuramlar, boş zaman alanındaki geleneksel bakış açılarının sorgulanması ve boş zaman olgusunun derinlemesine incelenmesi doğrultusunda yeni yaklaşımlar ortaya koyarak boş zaman çalışmalarını büyük ölçüde etkilemiştir. Boş zaman alanındaki feminist çalışmaların kökleri, 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar uzanmaktadır. 1980'li yıllarda feminist araştırmacılar, kadınların boş zaman deneyimlerinin doğru bir şekilde ele alınmadığını veya anlaşılmadığını iddia ederek boş zaman çalışmalarının erkek egemen yaklaşımını incelemeye başlamışlardır (Srivastava, 2021, s. 25-27). Bu dönemde öncelikli olarak toplumsal cinsiyet rollerinin ve toplumsal normların kadınların boş zaman deneyimleri üzerindeki etkisinin geleneksel boş zaman çalışmalarında sıklıkla göz ardı edildiği vurgulanmıştır. Kadınlardan genellikle başkalarının ihtiyaçlarına kendi boş zamanlarından daha fazla öncelik vermelerinin beklendiği ve bunun da boş zaman faaliyetlerine katılma olanaklarını önemli ölçüde etkilediğine dikkat çekilmiştir (Henderson ve Allen, 1991, s. 102; Shaw, 1994, s. 10). Bu bağlamda boş zaman anlayışı ve deneyimlerinin zenginleştirilmesi noktasında feminist kuramların boş zaman çalışmaları üzerindeki dönüştürücü olanakları gündeme gelmeye başlamıştır. Boş zamanı güç ilişkileri ve toplumsal yapılar tarafından şekillendirilen karmaşık bir toplumsal olgu olarak kabul eden feminist araştırmacılar, alana daha incelikli bir bakış açısı getirmiştir (Aitchison, 2005, s. 428; Valtchanov ve Parry, 2017, s. 573). Bununla birlikte tüm katılımcıların seslerinin duyulmasını, böylece deneyimlerinin açığa çıkarılmasını sağlayan katılımcı eylem araştırması gibi katılımı teşvik eden ve tüm bireylerin bakış açılarına değer veren araştırmaların benimsenmesi teşvik edilmiştir (Beal, 2018, s. 232). Öte yandan kadınların boş zaman deneyimlerinin ırk, sınıf ve toplumsal cinsiyet gibi faktörlerden önemli ölçüde etkilendiği öne sürülerek boş zaman deneyimlerinin kesişimselliği vurgulanmıştır (Watson ve Scraton, 2013, s. 37). Mevzubahis kesişimsel yaklaşım, boş zaman çalışmalarının çerçevesinin farklı deneyimleri ve bakış açılarını kapsayacak şekilde genişletilmesi açısından önemli olanaklar sunmaktadır.

Geleneksel boş zaman çalışmalarının boş zaman deneyimlerinin heterojen doğasının ele alınması konusunda sınırlılıklar gösterdiğinin ileri sürüldüğü eleştirilerin temelinde; boş zaman alanında tarihsel olarak ayrıcalıklı grupların boş zaman deneyimlerinin yeterince inceleme konusu teşkil etmediğine dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte özellikle zengin beyaz erkeklerin boş zaman deneyimlerine odaklanıldığına, dolayısıyla kadınlar, azınlıklar ve alt sosyoekonomik sınıflar gibi grupların göz ardı edildiğine değinilmiştir (Henderson, 1994, s. 6; Osgerby, 2003, s. 80-81). Söz konusu sınırlı araştırma çerçevesi, alanda görmezden gelinmiş olan diğer grupların deneyimlerinin anlaşılmaması ve farkına varılmaması durumunu ortaya çıkarmıştır. Toplumsal cinsiyetin boş zaman olgusunun şekillenmesinde önemli rol oynamasına rağmen boş zaman üzerine yapılan ilk araştırmaların çoğunda toplumsal cinsiyete dayalı normların ve beklentilerin kadınların boş zaman deneyimlerini nasıl etkilediği göz ardı edilmiştir (Craig ve Brown, 2014, s. 712; French, 2021, s. 49). Bu noktada geleneksel boş zaman çalışmalarının sosyokültürel olarak inşa edilen toplumsal cinsiyet rollerinin kadınların boş zaman seçimleri ve deneyimlerini nasıl kısıtladığının açıklanması hususunda sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Kadınların boş zaman deneyimleri, bakım ile ilişkilendirilen geleneksel rolleri ve kalıpyargısal kadınlık beklentileri çerçevesinde şekillenen kısıtlayıcılarla karşı karşıya kalmaktadır (Du, 2008, s. 180-181; Petty ve Trussell, 2021, s. 336). Bu bağlamda kadınların; boş zaman etkinlikleri için daha az işlevsel (isteğe bağlı) zamana sahip olduğu, (ağırlıklı olarak) planlanmamış ve aile odaklı rekreasyonel etkinliklere katılım sağlama eğilimine mecbur bırakıldıkları gözlenmektedir.

İrk ve etnisite olgularının boş zaman alanı üzerindeki yansımaları, erken dönem boş zaman çalışmalarında göz ardı edilen bir diğer husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmalarda beyaz bireylerin boş zaman deneyimlerinin evrensel olduğu varsayımının belirleyici bir hüviyet taşıdığı dikkat çekmektedir. İrksal ve etnik azınlıklar, genellikle boş zaman etkinliklerine katılım konusunda ayrımcılık, boş zaman alanlarından dışlanma, boş zaman etkinliklerinde temsil edilememe, boş zaman kaynakları ve fırsatlarına sınırlı erişim gibi engellerle karşılaşmaktadırlar (Floyd ve Stodolska, 2019, s. 88-89; Stodolska ve Jackson, 1998, s. 43-44; Stodolska, 2000, s. 158). Toplumsal cinsiyetin yanı sıra ırk ve etnik kökenin de boş zaman deneyimlerini etkilediği göz önünde bulundurulduğunda, bu

faktörlerin geleneksel boş zaman çalışmalarında yeterince dikkate alınmaması önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kısıtlamalar, söz konusu toplumsal grupların boş zaman faaliyetlerine katılım biçimlerinin diğer gruplara göre farklılaşmasına yol açmaktadır.

Sosyoekonomik durum, fırsatlara ve kaynaklara erişim üzerindeki etkileri nedeniyle boş zaman alanını da önemli ölçüde etkilemektedir. Daha düşük sosyoekonomik geçmişe sahip bireylerin boş zaman etkinlikleri için daha az harcanabilir gelire ve boş zaman seçenekleri hakkında bilgi sağlayan daha az sosyal bağlantıya sahip olduğu görülmektedir (Raymore ve ark., 1994, s. 100-101; Marques ve ark., 2020, s. 1272). Ayrıca sınıf farklılıkları, boş zaman alanlarına erişim konusunda karşılaşılan zamansal ve mekânsal kısıtlayıcılar nedeniyle yalnızca bireylerin katıldığı boş zaman etkinliği türlerini değil, aynı zamanda boş zaman etkinlikleri sonucunda elde edilen sosyokültürel faydaları da şekillendirmektedir. Boş zaman etkinliklerine katılım konusunda çeşitli engellerle karşılaşan bir diğer grup olan engelli bireyler, kapsayıcı boş zaman alanları, araç gereçleri ve programlarının eksikliği nedeniyle ayrımcılığa maruz kalmakta, birçok boş zaman etkinliğine ve sosyal etkileşime katılımları sınırlanarak damgalanma yaşamaktadırlar (Badia ve ark., 2011, s. 2057; Mobily ve Rudzinski, 2017, s. 128; Shea ve ark., 2021, s. 1303). Özetle geleneksel boş zaman araştırmalarının bireylerin boş zaman deneyimlerine dair değerli içgörüler sağlamasına rağmen toplumsal cinsiyet, ırk, sınıf ve engellilik gibi faktörlere dayalı çeşitli boş zaman deneyimlerinin açıklanması noktasında sınırlı kaldığı gözlenmektedir.

4. Cinsiyetlendirilmiş Boş Zaman: Kalıpyargısal Toplumsal Cinsiyet Normlarının Boş Zaman Üzerindeki Etkileri

Boş zaman değerlendirme amaçlı olarak bireyler tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin türleri ve katılım sırasında yaşanan deneyimlerin niteliği, toplumsal cinsiyet ideolojisi çerçevesinde şekillenmektedir. Geleneksel toplumsal cinsiyet normları ve kalıpyargıları bağlamında erkekler, özellikle spor gibi dinamik, rekabetçi ve açık hava boş zaman etkinlikleriyle ilişkilendirmekteyken, kadınlar ise okuma veya arkadaşlarıyla sosyalleşme gibi daha durağan, işbirliğine dayalı ve kapalı alan etkinlikleriyle ilişkilendirilmektedirler (Bittman ve Wajcman, 2000, s. 183-184; Kim ve ark., 2019, s. 53-54; Shen, 2015, s. 163-164). Söz konusu kısıtlayıcı normlar nedeniyle bireyler, kategorik olarak kendilerine uygun görülen etkinliklere uyum sağlama zorunluluğu hissetmekte, böylece seçenekleri sınırlanarak kısıtlayıcılarla çevrili bir boş zaman deneyimiyle karşı karşıya kalmaktadırlar (Dattilo ve ark., 1994, s. 23; Tivers, 2004, s. 35-37). Cinsiyetlendirilmiş boş zaman kısıtlayıcıları, özellikle kadınların boş zaman etkinliklerine katılmalarının önünde önemli engeller oluşturmaktadır. Kadınların özel alanla özdeşleştirilmesi üzerinden inşa edilen bu engeller, boş zaman sürelerindeki mekân-zaman deneyimleri üzerinde belirleyici olmakta, bu bağlamda kadınlar, açık hava etkinlikleri gibi erkek egemen boş zaman deneyim alanlarında ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadırlar (Little, 2002, s. 159). Benzeri bir biçimde dans veya belirli sanat türleri gibi "kadınsı" görülen boş zaman etkinliklerine katılmak isteyen erkekler, çeşitli damgalanma türleriyle yüzleşebilmektedirler (Fitzhugh, 1983, s. 13; Holdsworth, 2013, s. 170). Bu noktada kadınların ve erkeklerin boş zaman deneyimleri sayesinde kendilerini ifade etme ve yeni deneyimler kazanma olanaklarının sınırlandırıldığı görülmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerini şekillendiren toplumsal beklentilerin boş zaman deneyimleri üzerinde önemli etkileri söz konusu olmakta, kadınların bakım görevlerine bağlı kısıtlamalar nedeniyle (kendi) boş zaman faaliyetlerini sürdürmek yerine başkalarının ihtiyaçlarına öncelik vermeleri gerektiği varsayımıyla karşı karşıya kalmaları kaçınılmaz hale gelmektedir (Aydın ve Özel, 2023, s. 309; Gahagan ve ark., 2007, s. 48; Wilcox ve ark., 2000, s. 671). Yeterli boş zaman süresine sahip olmayan, dolayısıyla boş zaman seçenekleri kısıtlanmış olan kadınlar, boş zaman etkinliklerine katılma fırsatı buldukları zaman ise suçluluk ve stres hissetmektedirler (Miller ve Brown, 2005, s. 416). Özetle toplumsal cinsiyet normları ve kalıpyargıları, boş zaman faaliyetlerinin şekillenmesinde önemli rol oynamakta, bireylerin katıldıkları faaliyet türlerini, karşılaştıkları engelleri ve bu faaliyetlerdeki deneyimlerini etkilemektedir. Boş zaman alanı üzerindeki bu cinsiyetlendirilmiş kısıtlayıcılar, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretilerek sürdürülmesini beraberinde getirmektedir.

Toplumsal cinsiyet, bireylerin boş zaman da dâhil olmak üzere gündelik hayatın çeşitli alanlarında nasıl davrandıklarını, düşündüklerini, hissettiklerini ve etkileşimde bulunduklarını şekillendiren sosyokültürel bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Cinsiyetlendirilmiş boş zaman etkinlikleri, toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı sosyokültürel normları, beklentileri yansıtmakta ve yeniden üretmektedir. Başka bir deyişle boş zaman etkinlikleri, nötr veya doğal olmaktan ziyade zaman ve

mekâna göre değişkenlik gösteren kalıpyargısal toplumsal cinsiyet normları ve ilişkileri çerçevesinde şekillenmektedir. Bu bağlamda toplumsal düzen içerisinde kadın ve erkek olmanın cinsiyetlendirilmiş standartları, boş zaman faaliyetlerini “eril” ve “dişil” çizgilerle ayırarak cinsiyetlendirmektedir. Boş zaman alanının bu şekilde cinsiyetlendirilmesi, bireylerin boş zaman deneyimlerini anlamlandırma biçimlerini büyük ölçüde etkilemektedir (Jun ve Kyle, 2012, s. 354). Kadınların boş zaman etkinlikleri, daha pasif ve ilişkisel bir şekilde gerçekleştirilen; televizyon izlemek, kitap okumak, el işi yapmak gibi ev ve aile sorumluluklarına odaklanma eğilimindedir (Fontenelle ve Zinkhan, 1993, s. 535-536; Green ve ark., 1990, s. 61). Cinsiyetlendirilmiş boş zaman, kadınların çalışma dışı saatlerini zamansal olarak orantısız bir yapıya sahip olan ev içi yükümlülüklerinin bir uzantısı olarak görmeye yönlendirme eğilimi taşımaktadır. Kadınların rekreasyonel faaliyetleri, genellikle yoğun bir şekilde üstlenmek durumunda kaldıkları sorumluluklar çerçevesinde biçimlenmektedir (Bittman ve Wajcman, 2000, s. 168). Öte yandan erkeklerden ise ağırlıklı olarak bağımsız olmak ve risk almak gibi fırsatların sunulduğu boş zaman etkinliklerine katılmaları beklenmektedir (Culp, 1998, s. 369). Bu minvalde erkekler, boş zamanı risk ve macera doğrultusunda şans, statü ve yetkinlik oluşturmak için bir fırsat olarak algılamaktadırlar (Thurnell-Read, 2015, s. 54). Özetle boş zaman etkinliklerinin toplumsal cinsiyet ideolojileri, kalıpyargıları, rolleri ve ilişkilerinden etkilenmesi, aynı zamanda bireylerin, özellikle çalışma dışı saatlerini ev içi görevlerinin ve yükümlülüklerinin bir uzantısı olarak görme eğiliminde olan kadınların boş zaman deneyimlerini anlamlandırma biçimlerini önemli ölçüde şekillendirmektedir.

Boş zaman olgusunun cinsiyetlendirilmesi, bireylerin toplumsal cinsiyet normlarına uyma konusunda baskı hissetmelerine, ilgi alanları veya tercihleriyle örtüşmeyen etkinliklere katılmalarına, dolayısıyla boş zamanlarını tamamen keyif odaklı olarak deneyimleyememelerine yol açmaktadır. Boş zamanın söz konusu normatif kalıpyargısal inşası, aynı zamanda bireylerin sosyal etkileşimlerini sınırlandırmakta, toplumsal cinsiyet rollerini daha belirgin ve sürekli hale getirerek toplumsal cinsiyet ayrımını pekiştirmektedir. Wearing (1998, s. 182), kadınların kendilerine yüklenen cinsiyetlendirilmiş beklentiler nedeniyle boş zamanlarını erkeklerden farklı deneyimlediklerini belirtmektedir. Toplumsal cinsiyet normları ve beklentileri, kadınlar için uygunsuz veya erkeksi olarak algılanan belirli boş zaman etkinliklerine katılan kadınların çevrelerinde utanç, suçluluk ve sosyal olarak onaylanmama gibi duygulara yol açan bir sosyal damgalanma durumu ile karşı karşıya kalmalarına neden olabilmektedir (Austin, 2022, s. 1116; Deem, 1986, s. 77). Bu durum, kadınların boş zaman seçimlerini ve eylemliliklerini sınırlandırmakta, böylece boş zamana erişim ve boş zamandan keyif alma konusundaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sürdürerek pekiştirmektedir. Bu noktada erkeklerin boş zaman değerlendirme ihtiyacının kadınlara göre daha öncelikli bir konuma evrilmesi, kadınların boş zaman etkinliklerine katılmak yerine erkeklerin boş zaman deneyimlerini kolaylaştırma rolünü üstlenmelerine yol açmaktadır (Kay, 1998, s. 450-451).

Öte yandan boş zaman faaliyetlerine yüklenen anlam, hem toplumsal cinsiyet hem de faaliyetlere katılım gösterilen toplumsal bağlam çerçevesinde şekillenmektedir. Mevzubahis bağlamlar doğrultusunda boş zaman etkinlikleri; güçlenme, direnme, zevk alma, kimlik oluşturma, sosyalleşme veya başa çıkma gibi farklı şekillerde anlamlandırmaktadır (Glover ve Parry, 2008, s. 215; Kimball ve Freysinger, 2003, s. 117-118; Pai ve Pai, 2014, s. 163-165). Örneğin, Bialeschki ve Walbert (1998, s. 98), Afro-Amerikan kadın işçilerin boş zamanlarını gündelik hayatlarında deneyimledikleri; ırk, sınıf, toplumsal cinsiyet ve çalışma hayatı etkileşimleriyle başa çıkmanın bir yolu olarak anlamlandırdıklarını ortaya koymaktadırlar. Özetle genç yaşlardan itibaren boş zamanın cinsiyetlendirilmesi, kadınların ve erkeklerin gerçekleştirdikleri boş zaman etkinliği türlerinde farklılıklara yol açmakta, dolayısıyla kadınlar ve erkeklerin boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda ev içi işlerin daha eşit bir şekilde paylaşılmasının, kadınlar ve erkeklerin daha geniş bir yelpazede boş zaman faaliyetlerine katılmasının teşvik edilmesinin, bireylerin boş zaman anlamlandırma biçimlerinin zenginleştirilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Egemen toplumsal cinsiyet düzeni içinde ötekileştirilmiş kimliklere sahip bireyler, boş zaman alanında diğer bireylere göre belirgin bir şekilde daha farklı zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Başka bir deyişle, bu bireylerin boş zaman deneyimleri, genellikle diğerlerinin karşılaşmadığı bir dizi kendine özgü zorluk ve engellerle nitelendirilebilmektedir. Bu şekilde boş zaman alanlarında karşılaşılan ayrımcılık, dışlanma kaynaklı rahatsızlık ve aidiyet eksikliği duyguları, bireylerin boş zaman deneyimleri üzerinde derin etkilere neden olmaktadır (Elling-Machartzki, 2017, s. 256-257; Gotfredsen ve Linander, 2023).

Bununla birlikte rekreasyon alanlarının egemen toplumsal cinsiyet kalıplarına göre düzenlenmesi, geleneksel kalıpların dışında kalan kişilerin toplumun dışına itilme durumunu ortaya çıkarmaktadır (Flanagan, 2019, s. 368-369). Mevzubahis kısıtlayıcı koşullar nedeniyle bu kişiler, rekreasyon alanlarında kendilerini dışlanmış, savunmasız veya tehdit altında hissetmektedirler (Jones ve ark., 2017, s. 712; Muchicko, 2014, s. 303-304). Boş zaman ortamlarının ikili toplumsal cinsiyet sistemi doğrultusunda düzenlenmesi eğilimi, kendilerini bu ikili sistemin dışında tanımlayanların dışlanmasına yol açabilecek bir yapısal sorun olarak öne çıkmaktadır.

Öte yandan boş zaman mekânları, marjinalleştirilmiş toplumsal cinsiyet kimliklerine sahip bireylerin egemen normlara meydan okumayarak daha kapsayıcı mekânların tasarlanmasına ön ayak olma potansiyeli taşımaktadır. Örneğin, queer topluluklar, heteroseksist normlara karşı çıkmak ve çeşitli toplumsal cinsiyet kimliklerin kabul edildiği yeni mekânların geliştirilmesi için rekreasyon ortamlarından faydalanmaktadır (Hughes, 2006, s. 240-242). Ayrıca boş zaman etkinlikleri, bu topluluk üyelerinin kimliklerini ifade etmeleri ve topluluk aidiyeti oluşturmaları için bir platform sağlayabilmektedir (Lewis ve Markwell, 2021, s. 272). Başka bir deyişle bu etkinlikler, söz konusu topluluk üyeleri için onaylanma ve doğrulanma kaynağı, aynı zamanda özdeğer ve topluluk duygularının güçlendirilmesi potansiyeli taşıdıklarından dolayı büyük önem ifade etmektedir. Özetle toplumsal cinsiyet kimliklerine göre farklı anlamlar yüklenen boş zaman etkinlikleri, ikili toplumsal cinsiyet sistemi dışında kalan bireyler tarafından güçlenme, direnme, kimlik oluşturma, kendilerini ifade etme ve sosyalleşme gibi çeşitli amaçlar çerçevesinde işlevsellik taşımaktadır.

5. Eşitlikçi Boş Zaman Önündeki Engellerin Kesişimsel Feminizm Bağlamında İncelenmesi

İrk, sınıf ve toplumsal cinsiyet arasında tarihsel süreç boyunca karmaşık bir şekilde süregelen ilişki, boş zaman fırsatlarına erişim konusunda da önemli eşitsizliklere yol açmaktadır. İrksal azınlıklara mensup, daha düşük sosyoekonomik statüye sahip bireyler, toplumsal cinsiyetten bağımsız olarak boş zaman faaliyetlerinde kısıtlamalarla karşılaşmakta iken, toplumsal cinsiyet nedeniyle bu konuda daha farklı engeller ve sınırlamalar ortaya çıkmaktadır. Boş zaman fırsatları ve faaliyetleri, genellikle daha yüksek gelire sahip bireyler ve gruplar için daha erişilebilmekte iken, daha düşük sosyoekonomik sınıflar ve irksal azınlık gruplarından bireylerin sınırlamalar ve kısıtlamalarla karşılaşma olasılığı daha yüksektir. Azınlıklar sadece sosyoekonomik durum ve toplumsal cinsiyet nedeniyle değil, aynı zamanda toplumda var olan sistematik ırkçılığın bir sonucu olarak da boş zaman kısıtlamalarıyla karşı karşıya kalmaktadır. İrksal profillemeye, ulaşım sorunu ve maliyet gibi faktörler, azınlıkların boş zaman alanlarına ve faaliyetlerine erişimini kısıtlamaya devam etmekte, bu da daha "eşitlikçi" bir topluma yönelik gelişmelere rağmen eşitsizliklerin varlığını sürdürdüğünü göstermektedir (Hayle ve ark., 2016, s. 335-338; Shiness ve ark., 2006, s. 405). İrksal azınlıkların tarihsel olarak "beyaz" olarak tanımlanan parklar, rekreasyon tesisleri vd. toplumsal alanlara erişim konusunda karşılaştıkları ayrımcılık, çeşitli çalışmalarda ortaya konulmaktadır (Floyd, 1999; Gobster, 2002; Philipp, 1999). Mevzubahis sistem kaynaklı dezavantajlar, azınlıkların fiziksel, ruhsal sağlık ve esenliklerine fayda sağlayabilecek rekreasyonel faaliyetlere katılma fırsatlarını sınırlandırmaktadır.

Öte yandan gelir, eğitim ve meslek gibi faktörleri kapsayan sosyoekonomik statü, kaynak ve fırsat farklılıkları nedeniyle bireylerin boş zaman etkinliklerine katılma olanaklarını doğrudan etkilemektedir. Toplumsal tabakalaşmanın üst sınıf mensupları, daha fazla harcanabilir gelir, boş zaman süresi ve tesislerine erişime sahipken, alt sınıflar ise finansal kısıtlamalarla ve rekreasyon alanlarına sınırlı erişimle karşı karşıya kalmaktadır (Øygard ve Anderssen, 1998, s. 62; Stodolska, 2002, s. 99; Zeijl ve ark., 2001, s. 395). Buna ilaveten düşük gelirli kadınlar ve beyaz olmayan kadınlar, genellikle boş zaman etkinliklerine katılma olanaklarını sınırlayan sistematik kısıtlayıcılarla karşılaşmaktadır. Bu engeller arasında yer alan; ev içi sorumlulukların eşit olmayan bir şekilde paylaşımı, ulaşım ve çocuk bakımı gibi faktörler, boş zaman ve kişisel gelişimin bir öncelik olarak görülmesini zorlaştırabilmektedir (McWhinney ve ark., 2011, s. 38; Quinn, 2010, s. 770; Roberts ve Henderson, 1997, s. 136). Özetle; ırk, toplumsal cinsiyet ve sosyoekonomik faktörler, kesişimsel bir şekilde bir araya gelerek bireylerin boş zaman etkinliklerine erişimini şekillendirmektedir. Bu bağlamda irksal azınlıklar ve düşük gelir gruplarına mensup kadınlar, ev içi sorumluluklar, sosyoekonomik kaynak ve olanakların eksikliği nedeniyle daha fazla kısıtlayıcı ile karşılaşmaktadırlar. Boş zaman olanaklarına erişim konusunda dezavantajlı grupların daha eşit ve adil erişiminin sağlanması için toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü, gelir eşitsizliği ve genel olarak ayrımcılık gibi engellerin ortadan kaldırılması bir gereklilik olarak öne

çıkılmaktadır.

Sistematik baskı; ırk, sınıf, toplumsal cinsiyet, etnik köken vd. toplumsal olarak inşa edilmiş ayrımcı kategorilerin birbirleriyle kesişerek sistematik eşitsizliği üreten ve sürdüren bir güç, ayrıcalık ve baskı düzeni oluşturduğunu ortaya koyan bir sosyal teori olan kesişimsel feminizm kapsamında anahtar bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Adelman, 2013, s. 22; Burns-Ardolino, 2019, s. 16; Mowatt ve ark., 2013, s. 645). Sistematik baskı, baskın grubun üyelerine avantaj sağlarken, belirli grupların kimliklerine dayalı olarak kasıtlı bir şekilde dezavantajlı duruma düşürülmesi anlamına gelmektedir (National Equity Project, t.y.). Marjinalleştirilmiş topluluklar, zaman içinde birbirini pekiştiren ve toplumun çeşitli yönlerini etkileyen karmaşık kurumsal politikalar ve uygulamaların yanı sıra boş zaman faaliyetlerine erişim ve yararlanma olanaklarının önünde önemli engeller oluşturan sistematik baskıdan orantısız bir şekilde etkilenmektedir (Duran ve ark., 2020, s. 533; Usai ve ark., 2022, s. 12). Bu toplulukların diğer grupların kolayca erişebildiği kaynaklar ve fırsatlara erişim konusunda karşılaştığı engeller, boş zaman deneyimlerini daha sorunlu hale getirmektedir.

Sistematik ırkçılığın ırksal ve etnik azınlıkların boş zaman alanlarına ve kaynaklarına erişimini kısıtlaması, ayrımcı ve dışlayıcı uygulamaları beraberinde getirmekte, dolayısıyla karşılaşılabilecek engeller ve önyargısal tutumlar nedeniyle boş zaman etkinliklerine katılım olanakları önemli ölçüde sınırlı hale gelmektedir (Philipp, 1999, s. 401). Bununla birlikte ırkçılığın sistematik doğası, marjinalleştirilmiş toplulukların boş zaman fırsatlarına sınırlı erişimi üzerinde dolaylı bir etkiye sahip olabilecek sosyoekonomik eşitsizliklerin ortaya çıkmasına ve süreklilik kazanmasına neden olmaktadır (Tsai ve ark., 2014, s. 263). Başka bir ifade ile boş zaman olanaklarına erişim konusunda sistematik baskı kaynaklı eşitsizlikler, toplumsal eşitsizlikler üzerinde de bileşik bir etkiye sahip olmakta, marjinalleştirilmiş topluluklar için mevcut eşitsizlikleri daha da pekiştirerek sürdürmektedir (Monterrubio ve ark., 2021, s. 443; Swinney ve Home, 2005, s. 282). Sistematik baskının bu toplulukların boş zaman değerlendirme seçeneklerini sınırlandırarak oluşturduğu dezavantaj döngüsü, boş zaman kısıtlayıcılarını sürekli hale getirmektedir (Lopez Frias ve Dattilo, 2021, s. 10). Bu toplulukların boş zaman fırsatlarının azalması sonucunda dezavantajlı konumları ve ötekileştirilmelerinin sürekli hale gelmesi, fiziksel ve ruhsal durumlarına zarar vermektedir.

Mowatt ve ark.'nın (2013, s. 654) de belirttiği üzere boş zaman çalışmalarının siyahi kadınların boş zaman etkinliklerine katılımlarına ilişkin bağlam, davranış ve motivasyonların araştırılması doğrultusunda sunduğu olanaklar, onların yaşam kalitelerinin artırılması ve karşılaştıkları toplumsal eşitsizliklere ilişkin kavrayışımızın genişletilmesi yönünde önemli katkılar sunma potansiyeli taşımaktadır. Boş zaman alanı, aynı zamanda ırkçılık ve mizojini gibi toplumsal sorunlara ilişkin olarak bilinç yükseltici ve farkındalık yaratıcı bir yaşamsal öneme sahiptir (Shaw, 2000, s. 149). Boş zaman etkinlikleri, toplumsal norm ve davranışları şekillendirdiğinden dolayı hem cinsiyetçi ve ırkçı inançları sürdürerek önyargıları pekiştirme hem de daha kapsayıcı bakış açılarını teşvik ederek önyargılara meydan okuma gücüne sahiptir. Zira boş zaman, kapsayıcı bir şekilde yapılandırıldığı zaman farklı gruplar arasında olumlu sosyal etkileşimleri mümkün kılarak ayrımcılık gibi sorunlarla mücadeleye katkıda bulunmaktadır.

Boş zaman çalışmalarına yönelik feminist yaklaşımlar, boş zamanın cinsiyetlendirilmiş doğasını ve kadınların boş zaman etkinliklerine erişimde karşılaştıkları benzersiz engelleri ve zorlukları incelemek için eleştirel bir perspektif sunmaktadır. Bu yaklaşımlar, kadınların boş zaman deneyimlerini şekillendiren sosyal, kültürel ve politik etkenleri anlamının önemini ve boş zaman alanında toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik eden politikalar ve uygulamaların geliştirmesi ihtiyacını vurgulamaktadır. Feminist boş zaman araştırmacıları, daha bütüncül bir yaklaşım benimseyerek, geçmiş ya da kimliklerinden bağımsız olarak tüm bireylerin benzersiz deneyimlerini dikkate alan daha kapsayıcı ve çeşitlilik içeren bir boş zaman ortamını teşvik etmeye çalışmaktadır. Söz konusu alanda 1980 ve 1990'lı yıllarda ortaya çıkan feminist yaklaşımların kadınların boş zaman deneyimlerinin derinlemesine anlaşılması doğrultusunda boş zaman ve toplumsal cinsiyet ilişkisi üzerine yeni bakış açıları sağladığı görülmektedir. Bu yaklaşımlar, kadınların deneyimlerini evin özel alanıyla sınırlandırarak ihmal eden geleneksel boş zaman çalışmalarına meydan okumakta ve eril iktidarın kadınların boş zamana erişimi üzerindeki etkisini öne çıkarmaktadır (Betschild, 1998, s. 17). Böylece boş zaman araştırmalarının odak noktasının boş zaman katılımının gerçekleştiği sosyal, kültürel ve politik bağlamların derinlemesine analizinin göz önünde bulundurulduğu daha bütüncül bir anlayışa evrildiği görülmektedir.

Boş zaman çalışmaları alanındaki feminist araştırmaların evrimi, Parry (2003, s. 50-53) tarafından altı aşamada değerlendirilmektedir. Kadınların tamamen görünmez bir konumda bulunduğu ilk aşamada boş zamanın evrensel olduğu varsayılmıştır. İkinci aşamada bu alandaki kadın deneyimlerinin ayrıca incelenmesi gerekliliği seslendirilmeye başlanmış fakat erkek merkezli bir yaklaşım benimsenmeye devam edilmiştir. Üçüncü aşamada ise kadınlar ve erkekler arasındaki boş zaman alışkanlıkları ve kalıplarına odaklanılmaya başlanmıştır. Dördüncü aşamada kadınların gündelik hayatlarında karşılaştıkları baskıyı vurgulayan feminist yaklaşımlar öne çıkmakta iken beşinci aşamada bireylerin boş zaman deneyimlerinin "kendine mahsus" özgünlüğünü öngören toplumsal cinsiyet anlayışı benimsenmiştir. Toplumun cinsiyetlendirilmiş doğasına meydan okuyan altıncı aşamada ise araştırmacıların kendi seslerini araştırma katılımcılarının sesleriyle bütünleştirmelerini sağlayan bir "umut politikası" savunulmaya başlanmıştır. Boş zaman çalışmalarına yönelik feminist yaklaşımlar, görünmezlik ve evrensellik varsayımlarının söz konusu olduğu ilk aşamalardan "umut politikası"nın savunulduğu son aşamaya giden süreç boyunca daha eşitlikçi ve kapsayıcı bir boş zaman ortamının teşvik edilmesinde önemli rol oynamıştır.

Boş zaman çalışmalarının dayandığı temel ilkeleri eleştirel bir şekilde inceleyen feminist araştırmacılar, kadınların boş zaman deneyimleri ve kısıtlayıcılarının kadın bakış açısından ele alınması gerekliliğini vurgulamışlardır. Bu bakış açısından hareketle, ataerkil toplum tarafından dayatılan toplumsal cinsiyet beklentilerinin kadınların boş zaman seçimleri üzerinde önemli kısıtlamalar getirdiğine, dolayısıyla erkeklerle aynı boş zaman olanaklarına erişememe durumuna yol açtığına dikkat çekilmiştir. Wolensky (2018, s. 31-33), erken dönem androsentrik boş zaman araştırmalarında hâkim olan söylemin feminist bir bakış açısından incelendiğini, kadınların boş zaman deneyimleri konusunda eşitsizlik ve baskı unsurlarına odaklanıldığını belirtmektedir. Bu yaklaşım, kadınların boş zaman faaliyetlerine erişim ve katılım konusunda karşılaştıkları zorluk ve engellere ışık tutmaya yardımcı olmuş, böylece bir bütün olarak daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir boş zaman anlayışına katkıda bulunmuştur. Öte yandan Betschild'in (1998, s. 17-18) altını çizdiği üzere feminist boş zaman araştırmacıları, tek bir feminist yaklaşımın olmadığını kabul etmekle birlikte, iktidarın toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadınların ikincilleştirilmesi üzerindeki etkisinin yorumlanması noktasında yapısal faktörlere odaklanılan temel bir fikir birliğine varmaktadır. Ataerkil toplumlarda kadınların baskı altına alındığı, dezavantajlı hale getirildiği ve değersizleştirildiği konusunda hemfikir olan bu araştırmacılar, kadın odaklı yeni çalışmaların gerçekleştirilmesinin önemini vurgulamaktadırlar.

Kadınların boş zaman deneyimleri ve kısıtlayıcılarının gerçekleştirilen feminist araştırmalar sayesinde görünür kılınması, boş zaman çalışmaları alanını belirgin bir şekilde zenginleştirmiştir. Kadınların boş zaman faaliyetlerine katılım olanakları, boş zamanın yapılandırılmasını etkileyen hane içindeki sorumlulukların paylaşımı, ekonomik zorluklar, zaman kısıtlamaları ve bakım yükümlülüklerinin yanı sıra toplumsal cinsiyet rollerini biçimlendiren toplumsal beklentiler de dâhil olmak üzere çeşitli faktörlerden etkilenmektedir (Harrichurran, 2021, s. 17-18; Irving ve Giles, 2011, s. 369-370). Toplumsal cinsiyet rollerini çevreleyen söz konusu faktörler çerçevesinde kadınların boş zaman seçimlerini nasıl sınırlandırıldığı, kadın bakış açısı ile yapılan boş zaman çalışmalarında açığa çıkarılmaktadır. Özetle kadınların boş zaman deneyimlerinin kendi bakış açılarından anlamının öneminin vurgulandığı bu çalışmalar, boş zaman alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesini amaçlayan politika ve uygulamalara yol gösterici olma potansiyeline sahiptir. Bu noktada kadınların söz konusu alanda karşılaştığı engellerin gündeme getirilmesi ve çözümlenmesi, boş zaman alanının daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir hale getirilmesi açısından önem arz etmektedir.

Kesişimsel feminist bakış açısı, boş zaman politikaları ve uygulamalarının toplumsal yapı içerisinde egemen olan eşitsizlikleri yansıtmaya ve sürdürme biçimlerinin ortaya çıkarılması açısından yeni olanaklar sunmaktadır. Örneğin Johnson ve ark. (2001, s. 114-115), siyahi kadınların boş zaman katılımı konusunda karşılaştıkları kısıtlamaların geleneksel toplumsal cinsiyet varsayımları ve ırksal önyargılardan kaynaklandığını altını çizmektedir. Söz konusu koşullar çerçevesinde (tam anlamıyla) eşitlikçi boş zaman anlayışının geliştirilmesi doğrultusunda yalnızca farklı grupların boş zaman katılımına dâhil edilmesi değil, aynı zamanda baskı sistemleri ve yapılarına meydan okunması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda boş zamanın yalnızca bireysel bir tercih olarak değil, aynı zamanda erişim, temsil ve iktidar konularını içeren bir sosyal adalet konusu olarak ele alındığı kesişimsel feminist bakış açısı, daha adil boş zaman politikaları ve uygulamalarını şekillendirebilecek çoklu

perspektifler sunmaktadır. Ayrıca boş zamanın eşitlikçi hale gelmesi, marjinalleştirilmiş grupların boş zaman katılımı konusunda karşılaştıkları sistematik engellerin tespit edilmesini ve ortadan kaldırılmasını gerektirmektedir (Parry ve Fullagar, 2013, s. 576). Bu noktada boş zaman kalıpları, kaynakları ve fırsatlarının dışlananların bakış açısından eleştirel bir şekilde incelenmesi gerekliliği belirmektedir. Politika oluşturma ve program geliştirme süreçlerine farklı seslerin ve bakış açılarının anlamlı bir şekilde dâhil edilmesinin elzem hale gelmesi, katılımcı karar alma süreçlerinde daha fazla temsilin desteklenmesi anlamına gelmektedir.

Kesişimsel bakış açısı, aynı zamanda boş zamanın kadınlar ve diğer ötekileştirilmiş gruplar için karmaşık bir kimlik inşası, topluluk oluşturma, direniş ve dönüşüm alanı olduğunu vurgulamaktadır (Watson ve Scraton, 2013, s. 42-43). Böylece boş zaman, yalnızca rekreasyonel açıdan değil, aynı zamanda ezilen grupların kendilerini kendi koşulları çerçevesinde tanımlama ve güçlendirmesi için başvurdukları bir araç olarak kavramsallaştırılmaktadır. Dolayısıyla boş zaman politikalarının kimlik temsillerinin mümkün kılındığı, topluluk olgusunun teşvik edildiği, ötekileştirilmiş grupların boş zaman haklarının kabul edildiği boş zaman programları ve alanlarının geliştirilmesini kapsamaması mühimdir. Bu kesişimsel anlayışlar bir araya geldiğinde, eşitlikçi boş zamanın erişimden daha fazlasını gerektirdiği anlaşılmakta, böylece dezavantajlı grupların güçlendirilmesi ve sosyal değişimin teşvik edilmesi için boş zaman alanları, ilişkileri ve anlamlarının yeniden yapılandırılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Özetlemek gerekirse, boş zaman çalışmalarına yönelik feminist kesişimsel yaklaşımlar, farklı grupların karşılaştığı farklı deneyimler ve engellere ışık tutarak daha eşitlikçi boş zaman politikaları ve uygulamalarına yönelik değerli içgörüler sunmaktadır.

Androsentrik görüşlere meydan okuyarak boş zaman çalışmalarına önemli katkılarda bulunan feminist yaklaşımlarda, aynı zamanda Küresel Kuzey ve Güney arasındaki hegemonik ilişkilerin de göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir. Bu bağlamda kesişimsel feminist bakış açılarının söz konusu küresel farklılıkları kapsayacak şekilde gözden geçirilmesi, Küresel Güney'deki kadınların karşılaştığı kendine özgü baskı biçimlerinin ele alınabilmesi açısından oldukça mühimdir (Medie ve Kang, 2018, s. 48-49). Kesişimselliğin Kuzey-Güney ekseninde boş zaman çalışmaları ve feminizmle bütünleştirilmesi, daha küresel ve kapsayıcı bir yaklaşıma duyulan ihtiyacın bir gerekliliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, Batı merkezli teorilerin sınırlarının aşılması sayesinde farklı kültürel, tarihsel ve sosyo-ekonomik bağlamların da kesişimsellik yaklaşımının kapsamına dâhil edilmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Böylece boş zaman çalışmaları alanında, herhangi bir coğrafi konumdan bağımsız olarak tüm ötekileştirilmiş gruplar için sosyal adalet ve eşitliğin teşvik edilmesine yönelik daha kapsamlı politika ve uygulamaların geliştirilmesinin mümkün olabileceği düşünülmektedir.

6. Sonuç ve Öneriler

Boş zaman çalışmaları ve feminizmin kesişimselliği, iktidar ilişkileri ve toplumsal yapılar tarafından şekillendirilen karmaşık bir sosyal olgu olan boş zamanın daha kapsayıcı ve bütüncül bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır. Kesişimsellik, toplumsal cinsiyetin ırk, sınıf, cinsellik, etnik köken, yaş, yapabilirlik ve milliyet gibi kimlik konusunda belirleyici diğer faktörlerden ayrı olarak analiz edilemeyeceğini öne sürerek baskı ve ayrıcalığın çok yönlü doğasının altını çizmekte, böylece eşitsizliklerin derinlemesine çözümlenmesi ve toplumsal adaletin teşvik edilmesi doğrultusunda daha kapsayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Androsentrik yaklaşımları sorgulayan feminist kuramlar, toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentilerinin kadınların boş zaman deneyimlerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koyarak boş zaman çalışmalarını zenginleştirmiştir. Ancak feminist yaklaşımlar, bireylerin deneyimlerini daha fazla etkileyen ırk, sınıf, etnik köken ve yapabilirlik gibi diğer faktörleri göz ardı etmekle de eleştirilmiştir. Kesişimsel yaklaşımlar, farklı baskı biçimlerinin nasıl kesiştiğini ve etkileşime girdiğini göz önünde bulundurarak, marjinalleştirilmiş grupların karşılaştığı çeşitli deneyimlerin ve engellerin daha incelikli bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır. Söz konusu kesişim noktalarının öne çıkarılması sayesinde bu yaklaşımlar, boş zaman alanında tüm toplumsal gruplar için eşitliği teşvik eden politika ve uygulamaların geliştirilmesi için zemin oluşturmaktadır.

Boş zaman deneyimlerinin şekillenmesinde sosyal kimliklerin karmaşık etkileşiminin dikkate alınmasının önemini ve daha kapsayıcı politika ve uygulamalara duyulan ihtiyacı önceliklendiren kesişimsel feminist perspektif, aynı zamanda ötekileştirilmiş gruplar için sosyal adalet ve güçlenmeyi hedeflemektedir. Bu çalışmada boş zaman çalışmalarına önemli katkıları olan feminist kuramların

özellikle boş zamana yönelik erkek merkezli görüşlere meydan okuyarak boş zamanın cinsiyetlendirilmiş doğasını belirgin hale getirdiğinin altı çizilmektedir. Bununla birlikte farklı baskı biçimlerinin nasıl kesişerek etkileşime girdiğini, bu kesişimlerin daha eşitlikçi bir boş zaman alanı inşası konusunda nasıl bir araya getirilebileceğini dikkate alan kesişimsel yaklaşımlara duyulan ihtiyaç vurgulanmaktadır. Özetle bu çalışma, boş zaman çalışmaları ve feminizmin kesişimselliği üzerine genel bir kavramsal çerçeve, ayrıca boş zaman alanında toplumsal adalet ve eşitliğin teşvik edilmesine yönelik yapılması gerekenler konusunda kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır.

Kesişimsel feminist bakış açısının boş zaman çalışmaları alanındaki uygulama olanaklarının keşfedilmesinin amaçlandığı bu çalışmada gelecekte bu alanda gerçekleştirilecek çalışmalar için daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir bakış açısının nasıl mümkün olabileceğine dair kavramsal bir çerçeve geliştirilmiştir. Ancak keşifsel alanyazın taraması üzerinden gerçekleştirilen bu çalışmada ağırlıklı olarak Batı toplumlarının teori ve yaklaşımlarına odaklanılmış olması bir sınırlılık olarak öne çıkmaktadır. Kesişimsel perspektifin diğer kültürel bağlamlarda boş zaman alanına uygulanması doğrultusunda daha derinlemesine araştırmaların yapılması gerekmektedir. Bu noktada söz konusu kavramsal çerçeveden yararlanılarak yapılacak olan çalışmalarda kadınlar ve boş zaman alanında ötekileştirilmiş diğer grupların seslerinin daha fazla duyulmasını sağlayacak, katılımcı eylem araştırması gibi tüm bireylerin bakış açılarına değer veren araştırmaların benimsenmesi ayrıca önem arz etmektedir. Ötekileştirilmiş tüm grupların deneyimlerinin dikkate alınması, boş zaman politikaları ve uygulamalarının daha kapsayıcı ve eşitlikçi hale gelmesi açısından önemlidir.

Kaynaklar

- Adelman, A. (2013). *Gender dynamics and social relations of production in Humboldt's marijuana industry* (Master dissertation, Humboldt State University). Retrieved from <https://scholarworks.calstate.edu/concern/theses/tf7623g04b>
- Aitchison, C. C. (2005). Feminist and gender research in sport and leisure management: Understanding the social-cultural nexus of gender–power relations. *Journal of Sport Management*, 19(4), 422-441.
- Arat, Z. (2015). Feminisms, women's rights, and the UN: Would achieving gender equality empower women? *American Political Science Review*, 109(4), 674-689. <http://dx.doi.org/10.1017/s0003055415000386>
- Austin, J. (2022). “I suppose I’ll be patching you up, as usual”: Women’s roles and normative femininity in a team-based video game. *New Media & Society*, 24(5), 1116-1132. <http://dx.doi.org/10.1177/1461444820972396>
- Aydın, C., & Özel, Ç. H. (2023). Factors determining women's participation in leisure activities in Türkiye. *World Leisure Journal*, 65(3), 309-326. <http://dx.doi.org/10.1080/16078055.2022.2160374>
- Badia, M., Orgaz, B. M., Verdugo, M. A., Ullan, A. M., & Martínez, M. M. (2011). Personal factors and perceived barriers to participation in leisure activities for young and adults with developmental disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 32(6), 2055-2063. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ridd.2011.08.007>
- Beal, B. (2018). Feminist ethnographies in sport and leisure. In L. Mansfield, J. Caudwell, B. Wheaton, & B. Watson (Eds.), *The Palgrave Handbook of Feminism and Sport, Leisure and Physical Education* (pp. 227–242). London: Palgrave Macmillan.
- Betschild, M. J. (1998). *Midlife women's lived experience: their patterns of health, leisure and enjoyment* (Doctoral dissertation, Sheffield Hallam University). Retrieved from <https://shura.shu.ac.uk/3119/>
- Bialeschki, M. D., & Walbert, K. L. (1998). “You have to have some fun to go along with your work”: The Interplay of Race, Class, Gender, and Leisure in the Industrial New South. *Journal of Leisure Research*, 30(1), 79-100. <http://dx.doi.org/10.1080/00222216.1998.11949820>

- Bittman, M., & Wajcman, J. (2000). The rush hour: The character of leisure time and gender equity. *Social Forces*, 79(1), 165-189. <http://dx.doi.org/10.1093/sf/79.1.165>
- Burns-Ardolino, W. A. (2019). Marching for change: intersectional coalition building, counter voices, and collective action at the US women's March on Washington and beyond. *Journal of Interdisciplinary Feminist Thought*, 11(1), 1-18.
- Collins, P. H. (2015). Intersectionality's definitional dilemmas. *Annual Review of Sociology*, 41, 1-20. <http://dx.doi.org/10.1146/annurev-soc-073014-112142>
- Collins, P. H., & Bilge, S. (2016). *Intersectionality*. Cambridge: Polity.
- Craig, L., & Brown, J. E. (2014). Weekend work and leisure time with family and friends: Who misses out? *Journal of Marriage and Family*, 76(4), 710-727. <http://dx.doi.org/10.1111/jomf.12127th>
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 8, 139-167.
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241-1299.
- Culp, R. H. (1998). Adolescent girls and outdoor recreation: A case study examining constraints and effective programming. *Journal of Leisure Research*, 30(3), 356-379. <http://dx.doi.org/10.1080/00222216.1998.11949838>
- Dattilo, J., Dattilo, A. M., Samdahl, D. M., & Kleiber, D. A. (1994). Leisure orientations and self-esteem in women with low incomes who are overweight. *Journal of Leisure Research*, 26(1), 23-38. <http://dx.doi.org/10.1080/00222216.1994.11969942>
- Davis, K. (2008). Intersectionality as buzzword: A sociology of science perspective on what makes a feminist theory successful. *Feminist Theory*, 9(1), 67-85. <http://dx.doi.org/10.1177/1464700108086364>
- Deem, R. (1986). *All work and no play? The sociology of women and leisure*. Milton Keynes: Open University Press.
- Du, J. (2008). Women's leisure as reproduction and resistance. *Affilia*, 23(2), 179-189. <http://dx.doi.org/10.1177/0886109908314319>
- Duran, A., Pope, R. L., & Jones, S. R. (2020). The necessity of intersectionality as a framework to explore queer and trans student retention. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, 21(4), 520-543. <http://dx.doi.org/10.1177/1521025119895510>
- Elling-Machartzki, A. (2017). Extraordinary body-self narratives: Sport and physical activity in the lives of transgender people. *Leisure Studies*, 36(2), 256-268. <http://dx.doi.org/10.1080/02614367.2015.1128474>
- Fadhil, R. & O'Neil, E. (2020). *Nursing education and assessment of depression and anxiety in multicultural mental health care* (Bachelor dissertation, Turku University of Applied Sciences). Retrieved from <https://www.theseus.fi/handle/10024/343454>
- Fitzhugh, L. (1983). An analysis of audience studies for the performing arts in America: Part II. Market behavior. *Journal of Arts Management and Law*, 13(3), 5-31. <http://dx.doi.org/10.1080/07335113.1983.9942108>
- Flanagan, A. K. (2019). Troubling gendered umbrellas: engaging complexity within legacies of leisure research. *Leisure/Loisir*, 43(3), 365-388. <http://dx.doi.org/10.1080/14927713.2019.1629829>
- Floyd, M. F. (1999). Race, ethnicity and use of the National Park System. *Social Science Research Review*, 1(2), 1-24.

- Floyd, M. F., & Stodolska, M. (2019). Scholarship on race and ethnicity: Assessing contributions to leisure theory and practice. *Journal of Park and Recreation Administration*, 37(1), 80-94. <http://dx.doi.org/10.18666/JPra-2019-8339>
- Fontenelle, S. D. M., & Zinkhan, G. M. (1993). Gender differences in the perception of leisure: A conceptual model. *Advances in Consumer Research*, 20(1), 534–540.
- French, E. E. (2021). *Stitching masculinities, stitching stories: Men's quilting experiences 1970-2020* (Doctoral dissertation, Iowa State University). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/stitching-masculinities-stories-men-s-quiltmaking/docview/2572872215/se-2>
- Gahagan, J., Loppie, C., Rehman, L., Maclellan, M., & Side, K. (2007). "Far as I get is the clothesline": The impact of leisure on women's health and unpaid caregiving experiences in Nova Scotia, Canada. *Health Care for Women International*, 28(1), 47-68. <http://dx.doi.org/10.1080/07399330601003408>
- Gerson, G. (2002). Liberal feminism: Individuality and oppositions in Wollstonecraft and Mill. *Political Studies*, 50(4), 794-810. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-9248.00008>
- Gheondea-Eladi, A. (2015). Conducting critical literature reviews: a methodological note. *Calitatea Vieii*, 26(2), 167-190.
- Glover, T. D., & Parry, D. C. (2008). Friendships developed subsequent to a stressful life event: The interplay of leisure, social capital, and health. *Journal of Leisure Research*, 40(2), 208-230. <http://dx.doi.org/10.1080/00222216.2008.11950138>
- Gobster, P. H. (2002). Managing urban parks for a racially and ethnically diverse clientele. *Leisure Sciences*, 24(2), 143-159. <http://dx.doi.org/10.1080/01490400252900121>
- Gotfredsen, A. C., & Linander, I. (2023). Young trans people's experiences of leisure and mental health: Belonging, creativity, and navigation. *Wellbeing, Space and Society*, 4, 100139. <http://dx.doi.org/10.1016/j.wss.2023.100139>
- Green, E., Hebron, S., & Woodward, D. (1990). *Women's leisure, what leisure? A feminist analysis*. London: Macmillan.
- Harrichurran, P., Vermaak, C., & Muller, C. (2021). *The influence of household composition on leisure time in South Africa: A gender comparison* (No. 2021/29). WIDER Working Paper. <http://dx.doi.org/10.35188/UNU-WIDER/2021/967-9>
- Hayle, S., Wortley, S., & Tanner, J. (2016). Race, street life, and policing: Implications for racial profiling. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 58(3), 322-353. <http://dx.doi.org/10.3138/cjc.4.2014.E32>
- Henderson, K. A., & Allen, K. R. (1991). The Ethic of Care: Leisure possibilities and constraints for women. *Loisir et Société/Society and Leisure*, 14(1), 97–113. <http://dx.doi.org/10.1080/07053436.1991.10715374>
- Henderson, K. A. (1994). Broadening an understanding of women, gender, and leisure. *Journal of Leisure Research*, 26(1), 1-7. <http://dx.doi.org/10.1080/00222216.1994.11969940>
- Holdsworth, N. (2013). Boys don't do dance, do they? *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, 18(2), 168-178. <http://dx.doi.org/10.1080/13569783.2013.787255>
- Hughes, L. H. (2006). Gay and lesbian festivals: Tourism in the change of politics to party. In D. Picard, & M. Robinson (Eds.), *Tourism and social change* (pp. 238–254). Bristol: Channel View Publications.
- Irving, H. R., & Giles, A. R. (2011). Examining the child's impacts on single mothers' leisure. *Leisure Studies*, 30(3), 365-373. <http://dx.doi.org/10.1080/02614361003716974>

- Johnson, C. Y., Bowker, J. M., & Cordell, H. K. (2001). Outdoor recreation constraints: An examination of race, gender, and rural dwelling. *Journal of Rural Social Sciences*, 17(1), 111-133.
- Jones, B. A., Arcelus, J., Bouman, W. P., & Haycraft, E. (2017). Sport and transgender people: a systematic review of the literature relating to sport participation and competitive sport policies. *Sports Medicine*, 47, 701-716. <http://dx.doi.org/10.1007/s40279-016-0621-y>
- Jun, J., & Kyle, G. T. (2012). Gender identity, leisure identity, and leisure participation. *Journal of Leisure Research*, 44(3), 353-378. <http://dx.doi.org/10.1080/00222216.2012.11950269>
- Kay, T. (1998). Having it all or doing it all? The construction of women's lifestyles in time-crunched households. *Loisir et Societe/Society and Leisure*, 21(2), 435-454. <http://dx.doi.org/10.1080/07053436.1998.10753663>
- Kim, J. H., Brown, S. L., & Yang, H. (2019). Types of leisure, leisure motivation, and well-being in university students. *World Leisure Journal*, 61(1), 43-57. <http://dx.doi.org/10.1080/16078055.2018.1545691>
- Kimball, A., & Freysinger, V. J. (2003). Leisure, stress, and coping: The sport participation of collegiate student-athletes. *Leisure Sciences*, 25(2-3), 115-141. <http://dx.doi.org/10.1080/01490400306569>
- Lewis, C., & Markwell, K. (2021). Drawing a line in the sand: The social impacts of an LGBTQI+ event in an Australian rural community. *Leisure Studies*, 40(2), 261-275. <http://dx.doi.org/10.1080/02614367.2020.1831043>
- Little, D. E. (2002). Women and adventure recreation: Reconstructing leisure constraints and adventure experiences to negotiate continuing participation. *Journal of Leisure Research*, 34(2), 157-177. <http://dx.doi.org/10.1080/00222216.2002.11949967>
- Lopez Frias, F. J., & Dattilo, J. (2021). The influence of power on leisure: Implications for inclusive leisure services. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(5), 2220. <http://dx.doi.org/10.3390/ijerph18052220>
- Marques, A., Peralta, M., Gouveia, É. R., Martins, J., Sarmiento, H., & Gomez-Baya, D. (2020). Leisure-time physical activity is negatively associated with depression symptoms independently of the socioeconomic status. *European Journal of Sport Science*, 20(9), 1268-1276. <http://dx.doi.org/10.1080/17461391.2019.1701716>
- McWhinney, S., McDonald, A., Dawkins-Moultin, L., Outley, C., McKyer, E. L., & Thomas, A. (2011). Barriers affecting physical activity in rural communities: Perceptions of parents and children. *Journal of Family and Consumer Sciences*, 103(4), 38-44.
- Medie, P. A., & Kang, A. J. (2018). Power, knowledge and the politics of gender in the Global South. *European Journal of Politics and Gender*, 1(1-2), 37-54. <http://dx.doi.org/10.1332/251510818X15272520831157>
- Miller, Y. D., & Brown, W. J. (2005). Determinants of active leisure for women with young children-an “ethic of care” prevails. *Leisure Sciences*, 27(5), 405-420. <http://dx.doi.org/10.1080/01490400500227308>
- Mobily, K., & Rudzinski, E. (2017). Confronting the stigma of leisure. *Canadian Journal of Disability Studies*, 6(4), 128-152. <http://dx.doi.org/10.15353/cjds.v6i4.385>
- Monterrubio, C., Mendoza-Ontiveros, M. M., Rodríguez Madera, S. L., & Pérez, J. (2021). Tourism constraints on transgender individuals in Mexico. *Tourism and Hospitality Research*, 21(4), 433-446. <http://dx.doi.org/10.1177/1467358420948564>
- Mowatt, R. A., French, B. H., & Malebranche, D. A. (2013). Black/female/body hypervisibility and invisibility: A Black feminist augmentation of feminist leisure research. *Journal of Leisure Research*, 45(5), 644-660. <http://dx.doi.org/10.18666/jlr-2013-v45-i5-4367>

- Muchicko, M. M., Lepp, A., & Barkley, J. E. (2014). Peer victimization, social support and leisure-time physical activity in transgender and cisgender individuals. *Leisure/Loisir*, 38(3-4), 295-308. <http://dx.doi.org/10.1080/14927713.2015.1048088>
- National Equity Project. (2023, June 3). *The Lens of Systemic Oppression*. Retrieved from <https://www.nationalequityproject.org/frameworks/lens-of-systemic-oppression>
- Oakleaf, L., & Richmond, L. P. (2017). Dreaming about access: The experiences of transgender individuals in public recreation. *Journal of Park and Recreation Administration*, 35(2), 108-119. <http://dx.doi.org/10.18666/JPra-2017-V35-I2-7363>
- Osgerby, B. (2003). A pedigree of the consuming male: masculinity, consumption and the American 'leisure class'. *The Sociological Review*, 51(1_suppl), 57-85. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-954X.2003.tb03603.x>
- Øygard, L., & Anderssen, N. (1998). Social influences and leisure-time physical activity levels in young people: A twelve-year follow-up study. *Journal of Health Psychology*, 3(1), 59-69. <http://dx.doi.org/10.1177/135910539800300105>
- Pai, R., & Pai, V. B. (2014). Leisure-An empowerment perspective for women. *Adelaide Journal of Social Work*, 1(1), 161-171.
- Parry, D. C. (2003). Towards a 'politics of hope': Advocating a sixth phase of feminist leisure research. *Loisir et Société/Society and Leisure*, 26(1), 49-67. <http://dx.doi.org/10.1080/07053436.2003.10707605>
- Parry, D. C., & Fullagar, S. (2013). Feminist leisure research in the contemporary era: Introduction to the special issue. *Journal of Leisure Research*, 45(5), 571-582. <http://dx.doi.org/10.18666/jlr-2013-v45-i5-4363>
- Petty, L., & Trussell, D. E. (2021). Leisure self-care, health and well-being in women's lives. *Annals of Leisure Research*, 24(3), 328-339. <http://dx.doi.org/10.1080/11745398.2019.1652661>
- Philipp, S. F. (1999). Are we welcome? African American racial acceptance in leisure activities and the importance given to children's leisure. *Journal of Leisure Research*, 31(4), 385-403. <http://dx.doi.org/10.1080/00222216.1999.11949873>
- Quinn, B. (2010). Care-givers, leisure and meanings of home: a case study of low income women in Dublin. *Gender, Place and Culture*, 17(6), 759-774. <http://dx.doi.org/10.1080/0966369X.2010.517025>
- Rajapandi, M., Hariharasudan, A., Gurusamy, K., & Pandeewari, D. (2022). The analytical reading discourse of liberal feminism in Bernardine Evaristo's *Girl, Woman, Other* through black women in different generations. *World Journal of English Language*, 12(2), 47-54. <http://dx.doi.org/10.5430/wjel.v12n2p47>
- Ramsay, N. J. (2014). Intersectionality: A model for addressing the complexity of oppression and privilege. *Pastoral Psychology*, 63(4), 453-469. <http://dx.doi.org/10.1007/s11089-013-0570-4>
- Raymore, L. A., Godbey, G. C., & Crawford, D. W. (1994). Self-esteem, gender, and socioeconomic status: Their relation to perceptions of constraint on leisure among adolescents. *Journal of Leisure Research*, 26(2), 99-118. <http://dx.doi.org/10.1080/00222216.1994.11969948>
- Roberts, N. S., & Henderson, K. A. (1997). Women of color in the outdoors: Culture and meanings. *Journal of Experiential Education*, 20(3), 134-142. <http://dx.doi.org/10.1177/105382599702000305>
- Salem, S. (2013). Feminist critique and Islamic feminism: The question of intersectionality. *Postcolonialist*, 1(1), 2-15.
- Shaw, S. M. (1994). Gender, leisure, and constraint: Towards a framework for the analysis of women's leisure. *Journal of Leisure Research*, 26(1), 8-22.

- Shaw, S. M. (2000). If our research is relevant, why is nobody listening? *Journal of Leisure Research*, 32(1), 147-151. <http://dx.doi.org/10.1080/00222216.2000.11949905>
- Shea, L. L., Verstrete, K., Nonnemacher, S., Song, W., & Salzer, M. S. (2021). Self-reported community participation experiences and preferences of autistic adults. *Autism*, 25(5), 1295-1306. <http://dx.doi.org/10.1177/1362361320987682>
- Shen, B. (2015). Gender differences in the relationship between teacher autonomy support and amotivation in physical education. *Sex Roles*, 72, 163-172. <http://dx.doi.org/10.1007/s11199-015-0448-2>
- Shinew, K. J., Stodolska, M., Floyd, M., Hibbler, D., Allison, M., Johnson, C., & Santos, C. (2006). Race and ethnicity in leisure behavior: Where have we been and where do we need to go? *Leisure Sciences*, 28(4), 403-408. <http://dx.doi.org/10.1080/01490400600745902>
- Srivastava, S. S. (2021). Critical intersections of gender and leisure: Some reflections. *The Eastern Anthropologist*, 74(1), 15-46.
- Stodolska, M., & Jackson, E. L. (1998). Discrimination in leisure and work experienced by a white ethnic minority group. *Journal of Leisure Research*, 30(1), 23-46. <http://dx.doi.org/10.1080/00222216.1998.11949817>
- Stodolska, M. (2000). Looking beyond the invisible: Can research on leisure of ethnic and racial minorities contribute to leisure theory? *Journal of Leisure Research*, 32(1), 156-160. <http://dx.doi.org/10.1080/00222216.2000.11949907>
- Stodolska, M. (2002). Ceasing participation in leisure activities after immigration: Eastern Europeans and their leisure behavior. *Loisir et Société/Society and Leisure*, 25(1), 79-117. <http://dx.doi.org/10.1080/07053436.2002.10707579>
- Swinney, A., & Home, J. (2005). Race equality and leisure policy discourses in Scottish local authorities. *Leisure Studies*, 24(3), 271-289. <http://dx.doi.org/10.1080/02614360500097946>
- Tivers, J. (2004). Women and leisure: how much has changed in a quarter of a century? In J. Sharp, K. Browne & D. Thien (Eds.), *Geography and Gender Reconsidered* (pp. 35–42). Glasgow: Women and Geography Study Group.
- Thurnell-Read, T. (2015). ‘Just blokes doing blokes’ stuff’: Risk, gender and the collective performance of masculinity during the Eastern European stag tour weekend. In Thurnell-Read, T., Casey, M. (Eds.), *Men, Masculinities, Travel and Tourism* (pp. 43-57). London: Palgrave Macmillan.
- Tsai, E. H., Cushman, G., Gidlow, B., & Toohey, M. (2014). Research in Australia and New Zealand. In M. Stodolska, K. J. Shinew, M. F. Floyd, & G. J. Walker (Eds.), *Race, Ethnicity and Leisure: Perspectives on Research, Theory, and Practice* (pp. 247–278). Champaign: Human Kinetics.
- Usai, R., Cai, W., & Wassler, P. (2022). A queer perspective on heteronormativity for LGBT travelers. *Journal of Travel Research*, 61(1), 3-15. <http://dx.doi.org/10.1177/0047287520967763>
- Valtchanov, B. L., & Parry, D. C. (2017). Reclaiming the ‘F-word’: Structural feminist theories of leisure. In K. Spracklen, B. Lashua, E. Sharpe & S. Swain (Eds.), *The Palgrave Handbook of Leisure Theory* (pp. 557–576). London: Palgrave Macmillan.
- Watson, B., & Scraton, S. J. (2013). Leisure studies and intersectionality. *Leisure Studies*, 32(1), 35-47. <http://dx.doi.org/10.1080/02614367.2012.707677>
- Wearing, B. (1998). *Leisure and Feminist Theory*. London: Sage Publications.
- Webb, J. (1997). The politics of equal opportunity. *Gender Work and Organization*, 4(3), 159-169. <http://dx.doi.org/10.1111/1468-0432.00032>
- Wilcox, S., Castro, C., King, A. C., Housemann, R., & Brownson, R. C. (2000). Determinants of leisure time physical activity in rural compared with urban older and ethnically diverse women in the United States. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 54(9), 667-672. <http://dx.doi.org/10.1136/jech.54.9.667>

- Wolensky, M. E. (2018). *Gender differences among professional football fans: Serious leisure, emotional expressivity, and cognitive distortions* (Doctoral dissertation, Philadelphia College of Osteopathic Medicine). Retrieved from https://digitalcommons.pcom.edu/psychology_dissertations/458/
- Zeijl, E., du Bois-Reymond, M., & Te Poel, Y. (2001). Young adolescents' leisure patterns. *Loisir et Société/Society and Leisure*, 24(2), 379-402. <http://dx.doi.org/10.7202/000188ar>

Research Article

Boş Zaman Çalışmaları: Kesişimsel Feminist Bakış Açısından Keşifsel Bir Araştırma

Leisure Studies: An Exploratory Research from an Intersectional Feminist Perspective

Ahmet ELNUR

Süleyman Demrel Üniversitesi

Rektörlük

ahmetelnur@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3287-535X>

Extended Abstract

Leisure studies is an interdisciplinary field that investigates leisure activities which have significant impacts on both individual and societal well-being and quality of life from social, cultural, and economic perspectives. Due to the underlying gendered dynamics of leisure activities, the leisure domain cannot be comprehended independently of gender, making it important to consider leisure studies and feminist theory in an intersectional manner. The integration of feminist perspectives into research on leisure allows for a more comprehensive understanding of how leisure experiences are shaped by the intersection of gender with other social identity-based factors such as race, class, ethnicity, and gender identity. While there are numerous studies analyzing the relationship between leisure and gender, the number of studies that approach this interactive relationship from an intersectional feminist perspective is limited, indicating a narrow framework in previous research that calls for the development of an intersectional lens for leisure studies.

This research focuses on the field of leisure studies, specifically adopting an intersectional feminist perspective. The aim is to gain a deep understanding of leisure as a social phenomenon, intricately shaped by power structures and relations. By employing an intersectional approach, the study analyzes how leisure experiences are impacted by factors such as gender, race, class, and ability. Through the lens of intersectional feminism, valuable insights are derived, shedding light on the intersection and intertwining of social identities, which give rise to systems of privilege and oppression that affect individuals' lives, including their engagement in leisure activities.

The core purpose of this study is to construct a robust conceptual framework that applies intersectional feminist methodologies to the analysis of leisure experiences, particularly for women and other marginalized groups. The main research question guiding this endeavor is: "How can intersectional feminist approaches contribute to the analysis of leisure experiences of women and other marginalized groups?" To address this question effectively, an extensive and in-depth exploratory literature review is undertaken, delving into relevant sociological and leisure studies research. This comprehensive review serves as a foundation to critically examine and synthesize existing theories and knowledge pertaining to the research topic. The exploratory literature review involves the identification of new concepts, the evaluation of existing theories, the analysis and interpretation of these theories within the context of the research question. As a result of this thorough exploratory review, a comprehensive and structured conceptual framework is developed, divided into three main parts:

1. Rethinking traditional leisure studies from an intersectional perspective: In this part, a critical reevaluation of traditional approaches to leisure studies is undertaken, reframing them through the lens of intersectionality. By doing so, the limitations of traditional leisure research in grappling with the

heterogeneous nature of leisure experiences are uncovered and addressed. The intricate ways in which factors such as gender, race, class, and ability intersect and shape leisure experiences, which are often overlooked by traditional research, are highlighted. Moreover, the historical tendency of early leisure studies to predominantly focus on the leisure habits and patterns of privileged groups, such as wealthy white men, while neglecting the experiences of women, minorities, and lower socioeconomic classes, is illuminated. By critically examining the impacts of gender norms and expectations on women's leisure experiences, this part aims to bridge the gap between traditional leisure studies and intersectional feminist perspectives.

2. Gendered leisure: The impacts of stereotypical gender norms on leisure experiences: This part delves deeply into the gendered nature of leisure, highlighting the profound influence of gender norms and expectations on shaping individuals' leisure experiences. The exploration revolves around societal expectations that tend to associate men with dynamic, competitive outdoor activities such as sports, while relegating women to static, collaborative indoor activities. These restrictive gender norms impose significant limitations on individuals' leisure experiences, as they feel compelled to conform to activities deemed appropriate for their gender. For women, in particular, these gender-specific leisure constraints present substantial barriers to participation, influenced by traditional caregiving roles and stereotypical femininity expectations. By examining the impacts of gendered norms on leisure, this part aims to foster a more inclusive and equitable approach to leisure experiences.

3. Examining barriers to egalitarian leisure through an intersectional feminist lens: This part takes a comprehensive view of the intersecting factors that contribute to disparities in leisure access. It acknowledges that factors such as socioeconomic status, race, and ability intersect with gender, resulting in unequal access to leisure opportunities. While leisure tends to be more accessible for higher-income individuals and groups, individuals from lower socioeconomic classes and ethnic minority groups face a myriad of constraints and restrictions. Marginalized communities encounter systemic barriers that limit their access to leisure resources and opportunities, impeding their ability to fully engage in leisure activities. Discriminatory and exclusionary practices further compound these challenges, constraining the leisure experiences of marginalized groups. By examining these intersections and barriers, this part aims to foster a deeper understanding of how leisure experiences are shaped and advocate for more inclusive and equitable leisure spaces.

This research highlights the significant impact of adopting an intersectional feminist perspective when examining leisure experiences. The complexity of leisure as a site of identity construction, community building, resistance, and transformation for women and other marginalized groups is underscored. By shifting the focus beyond mere recreation, this perspective recognizes leisure as a powerful tool for marginalized groups to define and empower themselves within their unique circumstances. The pursuit of egalitarian leisure necessitates a fundamental restructuring of leisure structures, relations, and meanings, with the ultimate goal of strengthening marginalized groups and fostering social change.

In summary, this study argues that an intersectional approach provides a comprehensive understanding of leisure as it is influenced by social identities in intersecting and interdependent ways. While feminist theories have undeniably advanced the field of leisure research, an intersectional perspective is crucial for comprehending the intricate intersections of various forms of oppression and their influence on leisure experiences. The conceptual framework developed through this study serves as a guiding compass for future research endeavors, empowering researchers to apply intersectional feminist perspectives when analyzing diverse leisure experiences and barriers. Ultimately, the insights gained from this research aim to inform policies and practices that promote social justice and equality in the realm of leisure.